

ІННОВАЦІЙНИЙ ПОТЕНЦІАЛ СУЧАСНОГО ПІДРУЧНИКА В УМОВАХ РЕФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ОСВІТИ

Тамара Пушкарьова,

доктор педагогічних наук, професор,
член-кореспондент НАПН України,
начальник відділу проектного управління
Інституту модернізації змісту освіти,
м. Київ, Україна,

 <https://orcid.org/0000-0001-7611-9516>

 pushkaryovat@gmail.com

Олександр Гриценко,

аспірант першого року навчання,
Сумський ДПУ ім. А. С. Макаренка,
м. Суми, Україна,

 <https://orcid.org/0000-0001-7380-9159>

 catamaran@ukr.net

У статті обговорена проблематика формування сучасного підручника для початкової школи в умовах реформування системи освіти. Розглянуто можливості осучаснення шкільної книги за рахунок модернізації її структурної побудови та запровадження новітніх технологій під час трансляції знакових чи образних інформаційних відомостей. Досліджено перспективу підвищення ефективної спроможності шкільного підручника з набору навчальних дисциплін шляхом розподілу загального масиву інформаційних відомостей на порізно сконструйовані й самостійно функціонуючі навчальні модулі. З'ясовано, що техніка модульного проектування навчального підручника дозволяє об'єднати його дидактичні й технологічні функції, а також підвищити творчу активність учнів у процесі їхньої взаємодії зі шкільною книгою. Наведено уточнені дефініції наукових лексем понятійно-категоріального апарату, що застосовувався в процесі формування ключових суджень та висновків.

Ключові слова: сучасний підручник, інноваційний потенціал, педагогічні технології, структура та формат навчальної книги.

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Однією з домінантних компонент у парадигмальному концепті «Нова українська школа» виступає умова створення такого новачасного освітнього середовища, яке б забезпечувало умови, засоби і технології для ефективного навчання учнів (Нова українська школа, 2016, с. 7). Водночас під засобами навчання в цьому контексті маємо розуміти матеріальні або ідеальні об'єкти, що знаходяться в освітньому просторі між учителем і його учнями та використовуються для опанування знань, навичок чи умінь у процесі пізнавальної або практичної діяльності (Зайченко, 2008, с. 173). Водночас до засобів або знарядь навчального процесу необхідно віднести й навчальні підручники, за підтримки яких трансляція інформаційних відомостей в освітньому просторі має відбуватися більш системно та організовано.

Таким способом є цілковито логічним стверджувати, що навчальна книга має допомагати творчій співпраці учителя та учнів під час навчально-виховного процесу, виконуючи функцію успішного комунікативного посередника. Разом з тим С. Гончаренко акцентує увагу на тому, що більшість існуючих підручників являють собою догматичний твір, зміст якого придатний єдино для заучування і запам'ятовування. До того ж майже усі навчальні тексти занадто перевантажені застарілою й нецікавою для учнів інформацією, а тому і не розвивають інтересу до навчання, потребуючи доопрацювання (Гончаренко, 2008, с. 6).

На продовження обговорення проблеми комфортного підручника доречно навести міркування Г. Сковороди щодо контактування з доброю книгою, в яких філософ рекомендує дотримуватися порядку та вибору: є вартим читати не так і багато стосовно кількості, як багато стосовно якості (Сковорода, 2011, с. 1331). У такий спосіб якість шкільного підручника виявляється доконечно актуальною ознакою розвивально-інноваційного навчання, що завбачує створення добірних у змістовно-методичному відношенні навчальних книг, досконало оздоблених і технологічно комфортних у використанні. За тим яскравий і зручний підручник зачаровує й надихає учнів, перетворюючись із знаряддя освітньої комунікації в індивідуальне джерело пізнання навколишнього довкілля.

Усвідомлюючи те, що навчальний підручник є на сьогодні наймасовішою в світі книжкою, з якою найчастіше та найуспішніше контактують (Гончаренко, 2008, с. 7), вплив навчальної книги на рівень формування особистості школярів неможливо переоцінити. З цього виходить не тільки значущість підручника для організації ефективного навчання, а й об'єктивна складність його проєктування по відношенню до різних форм освітніх закладів, використовуваних навчальних програм та вікових особливостей учнів. Таким чином виходить, що підручник є цілісною педагогічною системою, яка функціонує в адекватній паперовій чи-то будь-якій іншій структурованій формі (Жосан, 2009, с. 6–7).

Проєктна ускладненість формування підручника, пов'язана із особливими потребами інформаційного суспільства й зростаючими вимогами до навчальних результатів учнів, породжує багатовекторні та неординарні завдання, які мають бути врахованими в умовах підручникотворення. Так, навчальна книга повинна відповідати змісту освіти, а так само бути концептуальною, цілісною, гнучкою, орієнтованою, технологічною й

економічною (Пушкарьова, 2022, с. 149). Отже, новочасний підручник набуває ознак складного інформаційно-комунікативного утворення, що водночас забезпечує максимально повний і мінімально об'ємний виклад навчального матеріалу у формі відокремлених модулів при застосуванні інноваційних розробок із різних сфер науки й техніки.

Пошуки вирішення завдань освітньої інноватики тісно пов'язані з низкою питань сучасної інноваційної педагогіки, відмінною рисою якої, за сприймання С. Стрілець, є необхідність розробки новочасних методів та засобів опанування знань, що інтегрують особистість у світовий інформаційно-освітній просторі на основі випереджального підходу, сутність якого полягає у тім, аби забезпечити пріоритетний розвиток системи освіти на полотні інших соціально-економічних організацій чи-то структур (Стрілець, 2015, с. 11).

Аналіз останніх досліджень і публікацій з проблеми. Розглядом питань щодо обґрунтування наукових концепцій побудови навчального підручника для початкової школи займалися українські вчені Н. Бібік, І. Гудзик, С. Гончаренко, О. Жосан, Г. Коберник, Я. Кодлюк, О. Малихіна, О. Пометун, О. Савченко, О. Топузов та інші науковці. Аналіз нагальних проблем проєктування модульного підручника надавався в роботах Л. Богославець, В. Бондар, В. Огнев'юка, О. Спіріна, С. Трубачевої, А. Фурмана та інших дослідників.

Водночас не зважаючи на значну кількість наукових праць, присвячених технікам і методикам проєктування навчальної книги, їх лейтмотивом виступає проблематика укладання змісту підручника й дотримання методології в частині спорідненості змістовної структури навчальної книги з календарно-тематичним плануванням навчальних занять. Водночас проєктування навчальних засобів нового покоління одночасно із розробкою проблеми змістовного навантаження підручника має передбачати інноваційні нововведення за форматом трансляції інформації (електронний, віртуальний тощо) та архітектурою знакового (цифри, букви), образного й колористичного оформлення.

Мета статті полягає у визначенні та аналізі деяких системно-методичних засад при укладанні інноваційних підручників нового покоління із урахуванням запитів сучасного освітнього середовища та новітніх досягнень науки і техніки в організації інформаційних комунікацій суб'єктів освітньої системи.

Виклад основного матеріалу. У преамбулі до розробки базових положень наведеного дослідження визначимо понятійно-категоріальний апарат, що буде задіяний у формуванні подальших суджень і міркувань. Логічні й точні дефініції наукових термінів дозволять однозначно трактувати взаємозв'язки, які виникають та діють у середовищі функціонування освітніх процесів чи явищ за умовами їх динамічного розвитку й структурних перетворень.

Аналізуючи сенс понять «інновація», «інноваційний» та «інноваційність», є актуальним відзначити, що, відповідно до публічних джерел, інновація – це новина, нововведення в різнобічних сферах науки, освіти і технологій (Термінологічний словник, 2014, с. 56), процес створення, освоєння й реалізації новацій в системі освітніх теоретико-методичних конструктів (Фоменко, 2014, с. 126), організація чогось якісно нового чи-то використання відомого з іншою метою (Дичківська, 2004, с. 21), цілеспрямована зміна, що вносить у системну конструкцію неznані елементи, які забезпечують пере-

хід заданої системи з одного ієрархічного рівня на інший організаційно-ієрархічний рівень (Стрілець, 2015, с. 463).

У такий спосіб дефініція лексеми «інноваційний» позначає спроможність об'єкта, конструкта або системи до технологічних та організаційних змін, що в певний спосіб можуть відбутися чи відбуваються в процесі реалізації інновацій, які повинні сприяти формуванню умов для творчої діяльності учнів, розвитку їх природних здібностей і задоволенню особистих потреб (Стрілець, 2015, с. 460). За словниковим ресурсом, «інноваційність» – це можливість створення, упровадження та поширення в освітній практиці новочасних ідей, засобів та технологій, за результатами поширення яких мають зрости рівневі показники діяльності структурних організацій в системній конфігурації освіти, що реально забезпечить перехід освітньої системи на якісно новий рівень та посилить ефект педагогічних нововведень (Енциклопедія освіти, 2008, с. 338).

Між тим дефінітив терміну «потенціал» (від лат. *potentia* – сила чи змога) потрібно розглядати як сукупність наявних засобів та можливостей, які можуть бути використаними у позначеній сфері життєдіяльності спільноти відносно до певних об'єктів або процесів (Сучасний словник іншомовних слів, 2006, с. 555). Синонімами визначення «потенціал» можуть слугувати ідентичні за змістовною сутністю лексеми: «арсенал», «заділ», «припас», «ресурс» та інші.

Отже, фразеологізм «інноваційний потенціал» доречно тлумачити як *сукупність наявних можливостей об'єктів ідеальної чи матеріальної форми, що визначають спроможність таких об'єктів або їх елементів змінюватися в процесі запровадження відносно до них інновацій, нововведень чи вдосконалень, які забезпечують використання функціональних можливостей об'єкта чи його елементів із якісно оновленим підсумковим ефектом.*

Обговорюючи місце підручника в сучасній педагогічній науці та практиці є актуальним сформулювати наукове бачення функціональної сутності навчальної книги. У трактуванні Я. Кодлюк, шкільний підручник – це вид навчальної літератури, який репрезентує знання та види діяльності з конкретного предмета за відповідності до державних стандартів освіти й вимог навчальної програми із урахуванням особливостей такого навчального предмета (його дієвих функцій), типу школи, вікових особливостей учнів та проектується на засадах домінуючої концепції навчального процесу (Кодлюк, 2014, с. 285). До окреслених функцій шкільної книги варто додати, за баченням О. Савченко, її інноваційний потенціал як суттєву ознаку підручників нового покоління, що повинна справдитися через взаємопов'язану реалізацію знанневих і практичних компетентностей сучасних набувачів освіти (Савченко, 2019, с. 65).

Застосування вислову «інноваційний потенціал підручника» фактично не має розширеної наукової історії в педагогічній науці та практиці, а отже усуває перспективу узагальненого тлумачення наданої категорії, що, власне, і зумовлю актуальність обговорення змістовної сутності представленого фразеологізму та визначення функціонального сенсу його окремих складників.

Перегляд розвідок вітчизняних науковців О. Вашуленко (2021), О. Осової (2017), О. Савченко (2019), Т. Уварової (2018) з розкриття змісту інноваційного потенціалу

підручникотворення дав можливість сформулювати авторське сприйняття цього феномена. Отже, *інноваційний потенціал сучасного підручника – це набір потенційно існуючих чи фактично реалізованих можливостей засобу навчання, що використовується для засвоєння знань та накопичення досвіду пізнавальної, творчої й практичної діяльності, виявляє спроможність до структурних змін і інноваційних перетворень та придатний для конвертування суспільно значимої інформації в знанневий ресурс окремого суб'єкта*. У такий спосіб сьогодишній підручник повинен здійснювати функцію адаптера між динамічно зростаючими вимогами суспільства до інформативної компетентності школярів і їх здатністю обробляти та засвоювати інформаційні потоки. Насамкінець підручник, що характеризується інноваційним потенціалом та спроможністю до системних перетворень у рамках сучасної освітньої парадигми, необхідно вважати інноваційною навчальною книгою нового покоління, що призначена якнайповніше втілювати завдання теоретико-методичного реформування системи освіти.

Таким способом інноваційний підручник має реалізовувати принаймні дві базові функції: 1) відобразити зміст певного навчального предмета (теоретична компонента); 2) структурувати (організувати) змістовний матеріал навчальної книги (методична компонента). Збалансоване поєднання теоретико-методичних засад інноваційного підручникотворення за умов реформування освітньої галузі є, за усвідомленням Я. Кодлюк, гармонійним зближенням педагогічної науки та видавничої практики, дидактики й книгознавства (Кодлюк, 2014, с. 4). Цілісний розгляд феномена створення та функціонування навчальної книги увиразнює ту засаду, що шкільна література, на думку Г. Ващенко, має відповідати не лишень теоретико-дидактичним, а й практико-ергономічним вимогам, які проявляються в розмірі й формі літер, якості паперу, виразності графічних образів, яскравості та барвистості ілюстрацій (Ващенко, 1997, с. 216–217).

Грунтуючись на теоретико-методичні засади проєктування інноваційного підручника, у фактичній площині його укладання виникає реальна необхідність комплексного розв'язання триєдиного завдання щодо акомодатції (адаптування), організації (оформлення) та трансляції (передавання) навчально-інформаційних матеріалів (рис. 1) шкільної книги нового покоління.

Досліджуючи концептуальну модель укладання інноваційного підручника (рис. 1), слід надати деякі пояснення щодо її окремих складників:

Акомодатція – адаптування, прилаштування, редагування наявного об'єму навчально-інформаційних матеріалів у відповідності до змістовної компоненти навчального процесу із урахуванням категорії закладу освіти, задіяних освітніх технологій та розвивально-вікових особливостей учнів.

На думку С. Гончаренка, інформаційна культура шкільної книги повинна забезпечити учнів достатніми знанневими відомостями, які б надавали матеріал для їх когнітивного зростання і креативного натхнення (Гончаренко, 2008, с. 8). За умовами реалізації такої функції є дуже важливим коректно розв'язати низку завдань, пов'язаних із мінімізацією суперечності між компактністю підручника та відповідністю його змісту навчальній програмі. Одним із допустимих шляхів вирішення наданого протиріччя може стати використання принципу модульної генералізації (актуального відбору)

навчально-інформаційних відомостей, який завбачає формування навчальних модулів (окремих книг або файлів), що мають дидактично адаптовану й осучаснену інформацію. У заданий спосіб навчальний модуль повинен сприйматися як відкрита, цілеспрямована, відносно завершена та динамічна сукупність взаємозалежних компонентів навчальної, виховної або розвивальної діяльності учнів (Пушкарьова, 2022, с. 147–148).

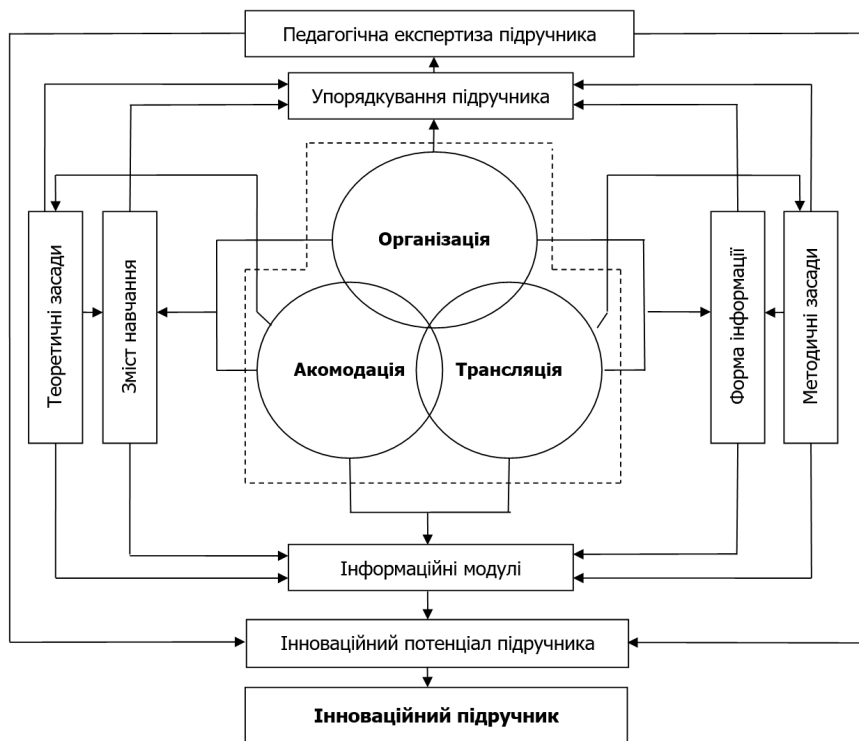

Рис. 1. Концептуальна модель укладання інноваційного підручника

Організація – упорядкування, проєктування, оформлення, рецензування й педагогічна експертиза навчально-інформаційних матеріалів підручника. Добре проведений етап структурної організації засобу навчання встановлює єдність та спорідненість тексту й ілюстративних матеріалів, що відповідно до вікової динаміки інтересів учнів виявляється стимулом в опануванні представлені в підручнику навчально-пізнавальної інформації (Жосан, 2009, с. 47–49).

Сучасна організація підручника не має оглядатися на архаїчні стереотипи, а повинна знаходити оригінальні рішення як в подачі текстового матеріалу, так і в конструюванні знакових і художніх образів, привносячи істотні зміни у зміст та структуру засобу навчання та удосконалюючи формат трансляції навчальної інформації. Ураховуючи

виняткове значення підручника для початкової школи, МОН України сформувало відповідні методичні рекомендації стосовно дизайну та поліграфічного виконання підручників, до переліку яких доречно зарахувати вимоги щодо структури основного тексту та шрифтових рішень, ілюстративних об'єктів і умовних позначень, уніфікації формувань чи підписів, візуальному акцентуванню на першорядній інформації, загальному образі підручника та його дизайнерському оформленні (Методичні рекомендації, 2018).

Щодо технології аналізу (рецензування чи експертизи) підручника відзначимо, що означена процедура повинна мати комплексний характер та передбачати оцінювання за такими напрямками: точність структури підручника, виконання навчальною книгою базових функцій, дотримання якісної поліграфії, пов'язаність з іншими елементами навчально-методичного комплексу (Кодлюк, 2015, с. 8–10). Представлена технологія якісного аналізу підручників може бути застосована на різних етапах їх конструювання у відповідності до сформованих цілей і завдань експертно-аналітичних процедур.

Трансляція – передавання чи переадресування навчально-інформаційних матеріалів від їх носія (паперової книги чи комп'ютерного файлу) до адресантів (здобувачів освіти). Визнаючи роль традиційної друкованої книги в освітньому процесі загальноосвітньої (особливо початкової) школи, необхідно визнати, що непинний розвиток комп'ютерних технологій викриває новітні шляхи та надає зоналіпші можливості для уведення в навчальний процес електронних засобів навчання, визначальним з яких є електронний підручник.

Сучасний електронний підручник, як новітній засіб навчання, передбачає запровадження мультимедійних прийомів трансляції навчально-інформаційних матеріалів і встановлення інтерактивного діалогового режиму спілкування учня з сайтами електронного підручника. У такий спосіб електронна навчальна книга може, за баченням О. Красовського, використовуватися у двох різновидах: 1) як електронна копія друкованого підручника та 2) як варіант оригінального засобу навчання із розширеними навчально-комунікативними можливостями стосовно умотивованого набуття знань (Красовський, 2013, с. 13).

Порівнюючи друковані та електронні підручники є коректним визнати, що кожна з таких форм навчальної книги має свої переваги та недоліки. До переваг друкованих видань можна віднести їх барвисте оформлення, доречно вибраний шрифт, структурованість, колористику, незалежність від електричного ресурсу, спрощеність користування, примітивна зручність в обслуговуванні, економічна доступність тощо. Водночас перевагами електронного засобу навчання доречно вважати компактність, мобільність, об'ємність інформації, невеликий розмір та замала вага, можливість налаштування розміру шрифтів тощо. За тим на підбір категорії підручника істотно впливають: форма навчання (online / offline), вікові особливості учнів, емоційне забарвлення, можливість залучення творчих умінь, місце проживання та фінансове благополуччя родини.

Таким способом підручник нового покоління спрямований на розв'язання протиріччя між зростаючими об'ємами накопиченої суспільством інформації та психікофізіологічними можливостями організму дитини щодо її усвідомлення, обробки та запам'ятовування. Саме цим, за думкою А. Гіряка, обумовлюється нагальний запит

щодо укладання об'єктивно новітніх форматів підручників, які б за мінімально необхідної сукупності інформації у повному обсязі виконували покладені на них освітні функції (Гірняк, 2002, с. 218).

Якщо взяти до уваги думку, що підручник є матеріальним втіленням змісту початкової освіти (Кодлюк, 2017, с. 42–46) чи моделлю процесу навчання (Кодлюк, 2017, с. 335), видається абсолютно логічним порівняння інноваційної освітньої технології й інноваційного навчального підручника, сформованого на базі інтегративно-діяльнісного та особистісно-розвивального методів навчання. До прикладу, в процесі запровадження освітньої технології «Росток» (науковий керівник – д.п.н., професор Т.О. Пушкарьова) розроблені електронні підручники, модульні smart-textbooks, навчально-розвивальні комп'ютерні ігри природничо-математичного змісту. Такі мобільні підручники нового покоління сприяють прояву комунікативних технік учнів початкової школи, зростанню їх активності, самостійності, креативності та здатності до адаптивної соціалізації в умовах інформаційного зростання національної спільноти. Окрім того мобільні та зручні електронні версії інтерактивних навчальних підручників, налаштовані в режимі учнівсько-комп'ютерних інтерфейсів (*schoolboy-computer interaction*), можуть ефективно використовуватися в ході самостійної навчальної діяльності, в умовах дистанційної освіти та під час взаємодії з батьками.

Таким способом проєктування та використання сучасного (інноваційного) підручника сприятиме організації креативного навчального процесу, на засадах якого учні початкової школи захоплюватимуться освітнім дійством, забуваючи про час і втому та повністю занурюючись у творчу діяльність. Саме такий стиль новочасного підручникотворення має забезпечити мотиваційне стимулювання й емоційне збудження учнів за ходом навчального процесу, а також задовольнити їх потреби в інформаційно-комп'ютерній обізнаності.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Підбиваючи підсумок наведених суджень зауважимо, що сучасний (інноваційний) підручник – це навчальний засіб (друкована книжка, електронний сайт чи ігровий кейс), який є цікавим і зрозумілим, має виразний та яскравий дизайн, набуває компактного й доступного формату, виявляється конкурентоздатним у порівнянні з витворами телевізійної мережі чи забавками з інтернету. У такий спосіб креативний пошук інноваційних рішень у збиранні, оформленні та передаванні інформації набуває вкрай актуального та невідкладного значення.

Використані джерела

- Вашуленко, О.Я. (2021). Потенціал підручника з літературного читання для 3-го класу в реалізації вимог типової освітньої програми. *Проблеми сучасного підручника*. 26. 43–57.
- Ващенко, Г.Г. (1997). Загальні методи навчання. Київ: Українська Видавнича Спілка.
- Гірняк, А.Н. (2002). Зміст, структура та оформлення розвивального підручника. *Психологія і суспільство*. 3–4. 217–241.
- Гончаренко, С.У. (2008). Дидактичні функції підручника. *Професійно-технічна освіта*. 2. 6–8.
- Дичківська, І.М. (2004). Інноваційні педагогічні технології: навчальний посібник. Київ: Академвидав.

- Кремень, В.Г. (ред.). (2008). *Енциклопедія освіти*. Київ: Юрінком-Інтер.
- Жосан, О.Е. (2009). Теорія і практика підручникотворення: історія та сучасний стан. *Вісник післядипломної освіти*. 12. 41–51.
- Зайченко, І.В. (2008). *Педагогіка*. Київ: Освіта України.
- Кодлюк, Я.П. (2014). Шкільний підручник як модель процесу навчання: історія, теорія, практика: результати науково-дослідної роботи. Тернопіль: ТНПУ імені Володимира Гнатюка.
- Кодлюк, Я.П. (2015). Технологія аналізу підручника для початкової школи. *Початкова школа*. 2. 8–10.
- Кодлюк, Я.П. (2016). Концептуальні основи побудови підручника для початкової школи. *Проблеми сучасного підручника*. 14. 284–292.
- Кодлюк, Я.П. (2017а). Інновації у змісті підручників для початкової школи. *Початкова школа*. 12. 42–46.
- Кодлюк, Я.П. (2017б). Якісні характеристики сучасної початкової освіти. *Молодий вчений*. 11 (51). 334–338.
- Красовський, О.С. (2013). *Дидактичні засади конструювання електронного підручника з природничих предметів для старшої школи загальноосвітніх навчальних закладів: автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук*. Київ.
- Методичні рекомендації щодо дизайну та поліграфічного виконання підручників для першого класу. (2018). Лист МОН України № 1/9–68 від 31.01.2018.
- Нова українська школа. (2016). *Концептуальні засади реформування середньої школи*. Київ: МОН України.
- Осова, О.О. (2017). Інноваційний потенціал сучасного підручника іноземної мови. *Збірник наукових праць ХНПУ ім. Г. С. Сковороди*. 56. 274–285.
- Пушкарьова, Т.О. (2022). Деякі особливості укладання модульно-інтегрованого навчального підручника в контексті осучаснення освітнього середовища. *Проблеми сучасного підручника*. 28. 145–154.
- Савченко, О.Я. (2019). Інноваційний потенціал підручника з читання. *Український педагогічний журнал*. 3. 65–71.
- Сковорода, Г. (2011). *Повна академічна збірка творів*. Харків-Едмонтон-Торонто: Вид-во Канадського Інституту Українських Студій.
- Стрілець, С.І. (2015). Інновації у вищій педагогічній освіті: теорія і практика: навчальний посібник. Чернігів: ФОП Лозовий В. М.
- Сучасний словник іншомовних слів. (2006). Київ: Видавництво «Довіра».
- Термінологічний словник з основ підготовки наукових та науково-педагогічних кадрів післядипломної педагогічної освіти. (2014). Київ: ДВНЗ «Університет менеджменту освіти».
- Уварова, Т.Ю. (2018). Інноваційний потенціал сучасного підручника з мови для іноземних студентів. *Вісник Черкаського університету*. 11. 80–85.
- Фоменко, Н.А. (2014). *Педагогіка вищої школи*. Київ: Видавничий Дім «Слово».

References

- Vashulenko, O. Ya. (2021). *Potencial pidruchny`ka z literaturnogo chy`tannya dlya 3-go klasu v realizaciyi vy`mog ty`povoyi osvith`nyi programy`*. *Problemy` suchasnoho pidruchny`ka*. 26. 43–57. (in Ukrainian).

- Vashhenko, G.G. (1997). Zagal`ni metody` navchannya. Ky`yiv: Ukrayins`ka Vy`davny`cha Spilka. (in Ukrainian).
- Girnyak, A.N. (2002). Zmist, struktura ta oformlennya rozvy`val`nogo pidruchny`ka. Psy`xologiya i suspil`stvo. 3–4. 217–241. (in Ukrainian).
- Goncharenko, S.U. (2008). Dy`dakty`chni funkciyi pidruchny`ka. Profesijno-texnichna osvita. 2. 6–8. (in Ukrainian).
- Dy`chkivs`ka, I.M. (2004). Innovacijni pedagogichni texnologiyi: navchal`ny`j posibny`k. Ky`yiv: Akademvy`dav. (in Ukrainian).
- Kremen`, V.G. (red.). (2008). Ency`klopediya osvity`. Ky`yiv: Yurinkom-Inter. (in Ukrainian).
- Zhosan, O.E. (2009). Teoriya i prakty`ka pidruchny`kotovorennja: istoriya ta suchasny`j stan. Visny`k pisljady`plomnoyi osvity`. 12. 41–51. (in Ukrainian).
- Zajchenko, I.V. (2008). Pedagogika. Ky`yiv: Osvita Ukrayiny`. (in Ukrainian).
- Kodlyuk, Ya.P. (2014). Shkil`ny`j pidruchny`k yak model` procesu navchannya: istoriya, teoriya, prakty`ka: rezul`taty` naukovo-doslidnoyi roboty`. Ternopil`: TNPU imeni Volody`my`ra Gnatyuka. (in Ukrainian).
- Kodlyuk, Ya.P. (2015). Texnologiya analizu pidruchny`ka dlya pochatkovoyi shkoly`. Pochatkova shkola. 2. 8–10. (in Ukrainian).
- Kodlyuk, Ya.P. (2016). Konceptual`ni osnovy` pobudovy` pidruchny`ka dlya pochatkovoyi shkoly`. Problemy` suchasnoho pidruchny`ka. 14. 284–292. (in Ukrainian).
- Kodlyuk, Ya.P. (2017a). Innovacijni u zmist pidruchny`kiv dlya pochatkovoyi shkody`. Pochatkova shkola. 12. 42–46. (in Ukrainian).
- Kodlyuk, Ya.P. (2017b). Yakisni xaraktery`sty`ky` suchasnoyi pochatkovoyi osvity`. Molody`j vcheny`j. 11 (51). 334–338. (in Ukrainian).
- Krasovs`ky`j, O.S. (2013). Dy`dakty`chni zasady` konstruyuvannya elektronnoho pidruchny`ka z pry`rodny`chy`x predmetiv dlya starshoyi shkoly` zagal`noosvitnix navchal`ny`x zakladiv: avtoreferat dy`sertaciyi na zdobuttja naukovogo stupenja kandy`data pedagogichny`x nauk. Ky`yiv. (in Ukrainian).
- Metody`chni rekomendaciyi shhodo dy`zajnu ta poligrafichnoho vy`konannya pidruchny`kiv dlya pershogo klasu. (2018). Ly`st MON Ukrayiny`, 1/9–68 vid 31.01.2018. (in Ukrainian).
- Nova ukrayins`ka shkola. (2016). Konceptual`ni zasady` reformuvannya seredn`oyi shkoly`. Ky`yiv: MON Ukrayiny`. (in Ukrainian).
- Osova, O.O. (2017). Innovacijny`j potencial suchasnoho pidruchny`ka inozemnoyi movy`. Zbirny`k naukovy`x prac` XNPU im. G.S. Skovorody`. 56. 274–285. (in Ukrainian).
- Pushkar`ova, T.O. (2022). Deyaki osobly`vosti ukladannya modul`no-integrovanogo navchal`nogo pidruchny`ka v konteksti osuchasnennja osvitn`ogo seredovy`shha. Problemy` suchasnoho pidruchny`ka. 28. 145–154. (in Ukrainian).
- Savchenko, O. Ya. (2019). Innovacijny`j potencial pidruchny`ka z chy`tannya. Ukrayins`ky`j pedagogichny`j zhurnal. 3. 65–71. (in Ukrainian).
- Skovoroda, G. (2011). Povna akademichna zbirka tvoriv. Xarkiv-Edmonton-Toronto: Vy`d-vo Kanads`kogo Insty`tutu Ukrayins`ky`x Studij. (in Ukrainian).
- Strilecz`, S.I. (2015). Innovacijni u vy`shhy`j pedagogichnij osviti: teoriya i prakty`ka: navchal`ny`j posibny`k. Chernigiv: FOP Lozovy`j V.M. (in Ukrainian).

- Suchasny`j slovny`k inshomovny`x slid. (2006). Ky`yiv: Vy`davny`czstvo «Dovira». (in Ukrainian).
- Terminologichny`j slovny`k z osnov pidgotovky` naukovy`x ta naukovo-pedagogichny`x kadriv pislyady`plomnoyi pedagogichnoyi osvity`. (2014). Ky`yiv: DVNZ «Univerty`tet menedzhmentu osvity`». (in Ukrainian).
- Uvarova, T. Yu. (2018). Innovacijny`j potencial suchasnogo pidruchny`ka z movy` dlya inozemny`x studentiv. Visny`k Cherkas`kogo univerty`tetu. 11. 80–85. (in Ukrainian).
- Fomenko, N.A. (2014). Pedagogika vy`shhoji shkoly`. Ky`yiv: Vy`davny`chy`j Dim «Slovo». (in Ukrainian).

***Tamara Pushkarova**, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Corresponding Member of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine, Head of the Project Management Department of the Institute of Modernization of Education, Kyiv, Ukraine*

***Oleksandr Hrytsenko**, Postgraduate student of the first year of study, Sumy State A. S. Makarenko Pedagogical University, Sumy, Ukraine.*

INNOVATIVE POTENTIAL OF MODERN TEXTBOOK OF NATURAL AND MATHEMATICAL DISCIPLINES

The article discusses the problems of creating a modern textbook for primary school in the context of reforming the education system. The possibility of modernizing the school book due to the modernization of its structural construction and the introduction of the latest technologies during the transmission of symbolic or figurative information is considered. The prospect of increasing the effective return of a school textbook on natural and mathematical disciplines by dividing the general array of information into separately designed and independently functioning educational modules has been studied.

It was determined that the innovative potential of a modern textbook is a set of potentially existing or actually realized possibilities of a learning tool, which is used to acquire knowledge and accumulate experience in cognitive, creative and practical activities, shows the capacity for structural changes and innovative transformations, and is suitable for converting socially significant information into knowledge resource of a separate entity. In this way, today's textbook should perform the function of an adapter between the dynamically growing demands of society for the informative competence of schoolchildren and their ability to process and assimilate information flows. Ultimately, the textbook, which is characterized by innovative potential and the capacity for systemic transformations within the framework of the modern educational paradigm, should be considered an innovative textbook of the new generation.

In the status of conclusions and prospects for further research, it is noted that a modern (innovative) textbook is an educational tool (printed book, electronic site or game case) that is interesting and understandable, has an expressive and bright design, acquires a compact and accessible format, and is competitive compared to the creations of a television network or computer files. In this way, the creative search for innovative solutions in the collection, design and transmission of information becomes extremely relevant and urgent.

Keywords: innovation, potential of the textbook, information, structure and task of creating a modern textbook.

НЕСТАНДАРТНИЙ ПІДХІД ДО ОРГАНІЗАЦІЇ ПАРТНЕРСЬКОЇ ВЗАЄМОДІЇ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ У ПОСІБНИКУ ДЛЯ МЕНЕДЖЕРА ОСВІТИ

Наталія Сохань

аспірантка Університету
менеджменту освіти НАПН України

 <https://orcid.org/0000-0003-3394-5935>

 natali24091974@ukr.net

У статті порушено проблему використання нестандартного підходу до організації партнерської взаємодії в освітньому процесі закладів освіти з використанням скетчноутингу як ефективної візуальної технології.

Проаналізовано наукові праці з окресленої проблеми: питання партнерства, сутність поняття «партнерська взаємодія», *здійснено* системний аналіз розвитку партнерських взаємин учня і вчителя й організації партнерської взаємодії учасників освітнього процесу, застосування нестандартного підходу до використання інноваційних технологій у освітньому процесі, зокрема інноваційної технології скетчноутингу.

Досліджено можливі варіанти такої технології як ефективного інструменту партнерської взаємодії учасників освітнього процесу, продуктивного методичного засобу інтелектуального розвитку здобувачів освіти, формування ключових компетентностей, наскрізних умінь на різних етапах навчального заняття.

Доведено, що застосування нестандартного підходу організації партнерської взаємодії в освітньому процесі й упровадження скетчноутингу як ефективної технології візуалізації, сприяє формуванню навичок партнерської взаємодії та розвитку компетенції партнерства, підвищує мотивацію здобувачів освіти, заохочує використання більш ефективних стратегій і сприяє розвитку найважливіших навичок, зокрема таких, як: критичне, творче мислення, спілкування та взаємодія.

Описано методику застосування, переваги скетчнотатків й особливості організації партнерської взаємодії під час освітнього процесу й у позаурочний час шляхом створення креативного конспекту – скетчноутингу, скетчнотатків, з можливістю залучення до спільної роботи не лише учасників освітнього процесу, а й усіх членів родини. Надано рекомендації, що реалізують теоретичні положення для досягнення поставлених у процесі реалізації технології скетчноутингу цілей.

Ключові слова: візуалізація, скетчноутинг, скрайбінг, креативний конспект, скетчнотатки, компетентність партнерства, організація партнерської взаємодії, освітній процес.

Постановка проблеми у загальному викладі та її зв'язок із важливими науковими й практичними завданнями. Щоб виконати замовлення суспільства на освіту і запити замовників щодо генерування нових знань, розвитку компетентностей, наскрізних навичок і ціннісних орієнтацій, які необхідні сучасним здобувачам освіти для роботи і життя у XXI ст., навчання та виховання має здійснюватися із впровадженням системи методів та прийомів на засадах демократизму, гуманізму, дитиноцентризму і творчого підходу до розвитку особистості у партнерській взаємодії між батьками, здобувачами освіти й закладами загальної середньої освіти. Такий принцип співпраці й партнерської взаємодії, проголошений Концепцією нової української школи (Концепція НУШ, 2016) й закріплений Законом України «Про освіту» (Закон України, 2017), отримав назву «педагогіка партнерства» і є одним із компонентів формули НУШ, який передбачає «рівність сторін, добровільність прийняття зобов'язань, обов'язковість виконання домовленостей» (Закон України, 2017).

Партнерська взаємодія між різними учасниками освітнього процесу є запорукою успіху в реалізації нових можливостей – застосування сучасних форм і засобів формування в здобувачів освіти культури учіння, взаємоповаги із гуманним проникненням в інформаційний світ нових знань, умінь, навичок, досвіду спільної діяльності. Завдяки спільній меті узгоджуються і координуються дії партнерів. Це дає можливість поєднати ресурси, дії, кроки й породжує здатність відчувати взаємоповагу і рівноправність.

Актуальність проблеми зумовлена кількома чинниками. Заклад загальної середньої освіти має застосовувати новий зміст і технології співпраці на засадах партнерства і цілеспрямованої взаємодії, якісно нові форми співпраці та взаємовідносин щодо структури, визначення ролей, розподілу функцій, спільних узгоджених дій і спільної відповідальності між педагогами-предметниками, здобувачами освіти, батьками й представниками суспільства, широко залучаючи, насамперед батьків, до побудови індивідуальної освітньої траєкторії кожної дитини з метою її цілісного розвитку як особистості, підготовки до успішного професійного майбутнього та особистісного самовизначення. Особливо важливим питанням організації партнерської взаємодії в освітньому процесі закладів загальної середньої освіти в умовах сучасного стану в державі є потреба консолідації українського суспільства навколо освіти, що є дуже актуальним у період воєнного часу та післявоєнного відновлення нашої держави.

Партнерська взаємодія полягає у допомозі здобувачам освіти у навчанні, формуванні мотивації й пізнавального інтересу до навчання, стійких ґрунтовних знань і навичок у впровадженні нестандартних методів і технологій, які надають широкі можливості для членів родини й інших учасників долучитися до освітнього процесу і підвищити його ефективність. Дослідження доводять, що після сухого викладання матеріалу на занятті слухачі можуть відтворити лише близько 10% отриманого матеріалу. А за умови супроводження тексту візуальними образами – вже більше 40%. Якщо слухачі є активними учасниками створення візуалізації – понад 65%. Саме тому технології візуалізації набувають популярності в освітньому процесі.

До таких технологій належить – *скетчноутинг*, що набуває поширення в закладах загальної середньої освіти.

Мета і завдання статті – актуалізувати педагогічні та технологічні аспекти використання технології скетчноутингу як нестандартного інноваційного підходу до організації партнерської взаємодії учень-вчитель і ролі родини в освітньому процесі у закладі освіти та поза його межами.

Розкрити зміст організації партнерської взаємодії у здійсненні освітнього процесу та сутність компетенції партнерської взаємодії.

Описати особливості технології скетчноутингу як інноваційного підходу в освітньому процесі й змоделювати її реалізацію у партнерській взаємодії учасників освітнього процесу.

Методи дослідження: Теоретичні (аналіз, порівняння, синтез, класифікація, абстрагування й конкретизація) тощо.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання партнерства та партнерської взаємодії учасників освітнього процесу, застосування нестандартних підходів, використання інноваційних технологій у освітньому процесі, зокрема інноваційної технології скетчноутингу, були предметом дослідницьких інтересів у дослідженнях вітчизняних і зарубіжних учених. Проблеми освітнього партнерства як системи різних видів відносин, яка виникає в процесі добровільної співпраці суб'єктів освітньої діяльності висвітлює О. Топузов (2021); партнерські засади державно-громадського управління як предмет розгляду в підручнику для керівника освіти розглядають О. Топузов, Л. Калініна, Н. Лісова, Г. Калініна, М. Малюга (2021); партнерську взаємодію як особливу форму партнерства та узгодженої соціальної взаємодії з рівноправними автономними суб'єктами досліджують О. Онаць, Л. Попович, Б. Чижевський (2021); психологію партнерської взаємодії в освіті висвітлює О. Коханова (2017); підготовку учасників освітнього процесу до реалізації ідей партнерської взаємодії висвітлено у дослідженні О. Онаць (2021). Партнерську взаємодію як особливу форму соціальної взаємодії, як партнерську взаємодію учня і вчителя в освітньому процесі розкриває Г. Самойленко (2018); основним завданням партнерської діяльності в закладі освіти вважає організацію партнерського соціуму і розвиток компетенції партнерства та партнерської взаємодії Н. Побірченко (2018).

Аналіз наукових джерел засвідчив, що новою тенденцією у сфері освіти є технології візуалізації. Систему інтенсивного навчання педагога-новатора В. Шаталова, які підтверджують свою ефективність у освітньому процесі, зокрема створення опорних конспектів як своєрідного прологу технологіям візуалізації, розкриває у своєму дослідженні Л. Бондар (2008); візуалізацію навчального матеріалу з використанням технології скрайбінг у професійній діяльності педагога-предметника, визначення поняття «скрайбінг» як технології візуалізації дають у своєму дослідженні Л. Білоусова і Н. Житеньова (2016); скрайбінг-презентацію як засіб підвищення ефективності освітнього процесу в закладах загальної середньої освіти описують І.В. Андрощук та І.П. Андрощук (2019); використання скрайбінгу і скетчноутингу в освітньому процесі як ефективних новітніх технологій обґрунтовує О. Мягкова (2020).

Технології візуалізації ідей «sketchnoting» розробив американський дизайнеру М. Роде (2016) використання технології sketchnoting у навчальному процесі висвітле-

но у праці Г. Джеваги (2020); скетчноутинг як креативний конспект описує Н. Сохань (2018); формування наскрізного вміння читати з розумінням учнів 3 класу засобами візуалізації розкриває технологію скетчноутингу; «Скетчноутинг: фіксуємо ідеї швидко та яскраво» представляє І. Фещук (2015); Скетчноутинг: візуалізацію ідей, моделі скетчноутингу розкрито у праці Н. Карпушкіної (2019) тощо.

Перспективність і новизна технології скетчноутингу зумовлюють актуальність продовження досліджень із метою застосування в освітньому процесі у закладах загальної середньої освіти.

Виклад основного матеріалу дослідження. Входження учнівської молоді в оновлену практику освітніх процесів є особливо актуальним і потребує постійного діалогу, партнерства, організації спільної партнерської діяльності, впровадження інноваційно-педагогічних технологій, зокрема інформаційних, які все більш гармонійно і звично використовуються в освітньому просторі, як під час освітнього процесу в закладі освіти, так і поза його межами.

Дослідниця О. Онаць визначає партнерську взаємодію як узгоджену діяльність учасників освітнього процесу – партнерів, яка спрямована на досягнення спільних цілей інноваційного розвитку закладу освіти, забезпечення якісної освіти і всебічного розвитку кожного, отримання очікуваних результатів та вирішення важливих завдань (Онаць, 2010, с. 34).

Подолати освітні виклики можливо за умови об'єднання зусиль усіх зацікавлених сторін учасників освітнього процесу й визначення необхідних умов з метою дотримання узгодженості й координації дій у формуванні у здобувачів освіти різного віку стійких інтересів до знань, планування власної діяльності, відпочинку, що забезпечує оволодіння новими знаннями, вміннями, навичками й здібностями обміну, набутим досвідом і на заняттях у закладах освіти, і в інших умовах, зокрема вдома з батьками та іншими членами родини, друзями, тобто забезпечити організацію злагодженої спільної діяльності, яка передбачає формування компетентності партнерської взаємодії.

Н. Побірченко визначає компетентність партнерства як «можливість, спроможність учителів, учнів, батьків та інших учасників освітнього процесу найбільш продуктивно і гармонійно організувати сумісну взаємодію з іншими на засадах рівності, взаємоузгодженні дій з метою досягнення обопільного успіху в оволодінні новою інформацією, що зумовлена достатнім рівнем знань, здібностей, умінь, навичок та особистісними якостями» (Побірченко, 2018, с. 19).

У розвитку компетентності партнерської взаємодії учні набувають умінь бути «членом команди», визнавати внесок інших у спільну роботу, здатності до адекватної оцінки своїх здібностей та свого внеску в спільну діяльність, пов'язану із пошуком нової інформації, здатності до створення дослідницьких проектів, застосування нестандартних підходів до обрання технологій навчання із врахуванням особливостей не тільки умов навчання, але і їхніх індивідуальних вікових і психологічних особливостей, психоемоційного стану тощо (Побірченко, 2018, с. 19–21).

Організація партнерської взаємодії здійснюється асамперед, тому, перед освітою в сучасних умовах постає виклик, як не налякати здобувачів освіти тим «багажем

знань», а допомогти опанувати весь той матеріал, залучивши на допомогу педагогів-предметників або батьків, адже обсяги навчального матеріалу, особливо в умовах воєнного стану, змішаного та дистанційного навчання, занадто об'ємні, багато матеріалу подається для самоопрацювання.

Важливо враховувати факт, що для сучасних підлітків більшість традиційних форм освіти (лекції, доповіді, загальні консультації тощо) є малоефективними, адже їхня участь, здебільшого, є пасивною. Тому доводиться педагогам-предметникам шукати нестандартні, нові технології і методи роботи: блок-схеми, моделі, опорні конспекти, ментальні карти, меми, графічні малюнки, скетчноатки або конспектування в картинках тощо і залучати до активної участі у їх створенні здобувачів освіти й інших учасників освітнього процесу (Сохань, 2018).

Як зазначає Л. Бондар (2008), у методиці В. Шаталова використовувалися опорні сигнали або короткі конспекти до кожного уроку із символами, знаками, ключовими словами, цифрами, що давало змогу вивчати тему цілісно, до того ж із значним випередженням і давало кращі результати (Бондар, 2008, с. 52).

Але сьогодні необхідно шукати нові ефективніші шляхи і технології, враховуючи те, що сучасні діти занурені у світ цифрових технологій. Вони не уявляють себе без комп'ютерних ігор та інтернету, який насичений streaming-контентом. Саме це покоління дітей більш розвинене візуальне сприйняття інформації, яка створена за допомогою гаджетів і можливостей мережі інтернет. Відомою є доповнена реальність (AR), web-quest, скрайбінг-презентація, скетчноутинг, які дають можливість глибше сприймати інформацію, є дієвим інструментом для кращого запам'ятовування і сприяють розвитку мотивації до навчання, пізнавальної активності учнів у спільній діяльності, тобто засоби візуалізації (Джевага, Сохань, 2020).

Як свідчать дослідження, використання візуалізації як інформації і технологій втілено у двох напрямах: «scribing» і «sketchnoting». Це технології малювання («drawing») від руки асоціацій, які відображають зміст інформації. Тобто, *це не зовсім нові форми створення конспекту, а нова інтерпретація візуального мислення за допомогою малюнків-скетчів.*

Г. Джевага у своєму дослідженні зазначає, що «різниця між візуальними педагогічними технологіями «scribing» і «sketchnoting» є у тому, що *перша використовується вчителем для роз'яснення інформації, а відповідно друга – учнями для написання конспекту*» (Джевага, 2020, с. 287).

Скрайбінг (від англ. «scribe» – замальовки, ескізи або малюнки) – це *інноваційна технологія презентування інформації*, започаткована художником Ендрю Парком.

Л. Білоусова і Н. Житеньова пояснюють поняття «скрайбінг» як технології візуалізації, яка забезпечує відображення ключових моментів змісту навчального матеріалу чи властивостей об'єкта навчання шляхом використання простих графічних елементів, які послідовно створюються на екрані у відповідності до її усного викладу (або аудіоряду) (Білоусова, Житеньова, 2016, с. 41).

Підручними інструментами для скрайбінгу є, як правило, білий аркуш паперу чи дошка, кольорові фломастери або крейда, *оскільки ця технологія створюється в умовах реального часу, паралельно з виступом, тобто передбачає публічну презентацію.*

Розглянемо детальніше важливу технологію візуалізації, її сутність, педагогічні та технологічні аспекти, актуальність для застосування та безумовну корисність, яка стане ще більш ефективною за умови організації партнерської взаємодії учасників освітнього процесу, насамперед, учителя, учнів та батьків. Ця технологія візуалізації має назву – *скетчноутинг* (з англ. sketch – ескіз, note – нотувати).

Варто зауважити, що термін «Sketchnote» уперше був придуманий дизайнером Майком Роде. Він автор двох книг із скейтчноутингу й очільник активної групи у мережі інтернет під назвою Sketchnote Army (Карпушкіна, 2019). За визначенням М. Роде, *скетчноутинг* – це коротко та швидко зафіксована ідея, яка створена у вигляді рисунку виконаного від руки, на основі простих геометричних фігур (кола, квадрата, трикутника, лінії і крапки) (Роде, 2016).

Як відомо, технологія скетчноутингу М. Роде спирається на положення теорії подвійного кодування канадський психолог Алана Пайвію, за яким використовується вербальний і візуальний режим сприйняття інформації. При цьому використовуються перехресні асоціативні зв'язки між словами і образами (РОДЕ, 2016).

І. Фещук підкреслює, що оскільки поняття «скетчноутинг» складається з двох англійських слів: sketch – ескіз, note – нотувати – це можна назвати дуже просто – нотатки-ескізи. Тобто скетчноутинг надає можливості коротко та швидко фіксувати ідеї, з'єднувати їх, а потім презентувати візуально. Це гарний спосіб продумати все в деталях й поглянути на проект з різних боків. Такі нотатки – найкращий спосіб подати інформації. Вони підсумовують головну ідею в малюнках від руки та основних фразах. При цьому нотатки зручніші за відео- слайди і сприймаються краще, ніж звичайні таблиці (Фещук, 2015).

Отже, *скетчноутинг* – це не тільки новий спосіб запам'ятовування, новітній інструмент візуалізації. Це інноваційний спосіб конспектування. Головним у скетчноутингу є не мистецтво красивого оформлення інформації і не розвага, а техніка, яка дозволяє розвивати навички опрацювання та засвоєння, систематизації та узагальнення інформації. Це техніка розвитку навичок засвоєння інформації, спрямованої на активізацію роботи мозку, її швидкого розуміння, сортування, збереження даних у пам'яті (Сохань, 2018).

Найголовнішою перевагою, на нашу думку, є те, що, на відміну від опорних сигналів, *скетчнонотатки* створюють самі учні під час вивчення певної теми, адже мають змогу самостійно візуалізувати слова малюнками, діаграмами та доповнити цитатами чи цифрами (формулами). І написання конспекту не перетворюється на тягар, а стає задоволенням – творчим вираженням. Оскільки скетчноутинг – це не мистецтво, бо не обов'язково гарно малювати, важливо інше, щоб це було ілюстративно.

Починати індивідуальні перші спроби над створенням *скетчнонотатків* бажано олівцем для того, щоб була можливість вносити зміни та доповнення. Тож учні роблять свої перші нотатки простим олівцем. Це прості, здавалося, замальовки та схеми, але які вже несуть змістовне навантаження. У спеціальних зошитах поступово нотатки робляться різнокольоровими ручками, олівцями, маркерами.

Конспект
(виділені кольором слова)

Схема
(стрілки, фігури)

Малюнок
(колір, фігури → ІДЕЯ)

Водночас цінною особливістю цієї технології є унікальність, імпрровізація й пров творчості автора – скетчу. Завдяки роботі обох півкуль мозку здобувач освіти чує і записує, а також фіксує навчальний матеріал, навчається правильно слухати, виділяти головне, фіксується його увага. Використання візуальних підказок підвищує збереження даних. Окрім того, у процесі малювання мозок дає позитивні емоції, тому що красиві записи приємно переглядати самому і показувати друзям. Розробляючи ідеї під час створення скетчнотаток логічний зв'язок сприяє створенню підтемам.

Організація партнерської взаємодії передбачає створення певних умов для використання *скетчноутингу* ефективно довольного засвоєння інформації на заняттях і формування відповідних навичок. Для цього необхідно забезпечити: емоційність і активність сприймання інформації, залучення якомога більшої кількості аналізаторів до засвоєння теоретичного матеріалу, розуміння змісту уроку, чітка постановка мети запам'ятовування, виокремлення в матеріалі смислових одиниць, як опорних пунктів для запам'ятовування, опора осмислення матеріалу на образні зв'язки (Роде, 2016).

Під час скетчноутингу важливо дотримуватися такої послідовності дій: чути, бачити, думати, малювати. Особливістю малювання скетчів олівцем є те, що не потрібно зображувати деталі, достатньо виконати зрозумілий малюнок, використовуючи основні геометричні фігури. Це допомагає також легко вносити зміни, виправляти помилки, удосконалювати роботу. Оскільки для рисування не потрібно багато часу, учні можуть зосередитись на сприйманні навчального матеріалу, його аналізі і розумінні. Таким чином кожен створює свою унікальну візуальну мапу інформації (РОДЕ, 2016, с. 43–49).

Візуальні підказки не лише покращують збереження даних у пам'яті й активізують мозок під час створення скетчнотаток. За допомогою скетчноутингу створюються не докладні конспекти, а прості та доступні схеми з незначними поясненнями, що дає змогу швидко пригадати все, про що створений нотаток, і навіть упродовж тривалого часу. Доволі влучно говорить фразеологізм: «Краще один раз побачити, ніж сто разів почути», бо 80% інформації людина сприймає органами зору.

Отже, скетчноутинг – це яскраві записи, створені завдяки поєднанню рукописного тексту, малюнків, текстового оформлення, форм та візуальних елементів, таких, як: стрілки, рамки та лінії. Ще однією перевагою перевагою скетчноутингу є те, що розум й тіло працюють одночасно. Людина може розуміти ідеї, які чує, поки рука активізу-

ється, щоб перетворювати їх на візуальні нотатки. Поєднання в єдине ціле у послідовності узагальненого: побаченого, почутого, обдуманого – можна представити таким чином на Рис. 1. (автор Н. Сохань).

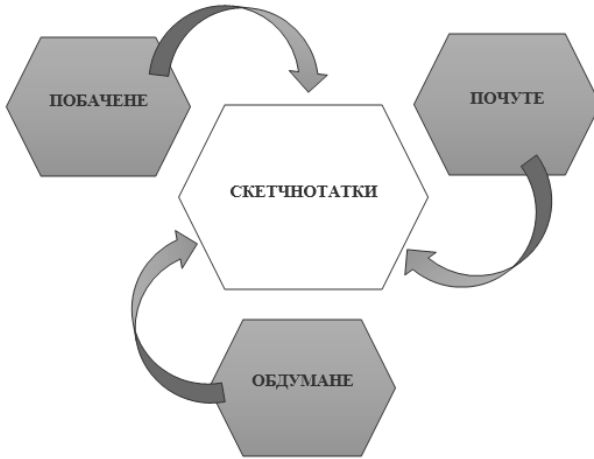

Рис. 1

Хто ж може створювати скетчнотатки? Будь-хто, бо навички малювання кожен з нас отримав ще в початкових класах, але дорослі, як правило, не мають потреби розвивати ці здібності, а ось діти малюють постійно. І їм легше відтворити ідеї малюнками. Наприклад, лист Святому Миколаю більшість дітей малюють, тобто створюють скетчнотатки своїх бажань.

Якими навичками необхідно володіти для створення скетчнотатків? Дуже простими: вміти малювати коло, квадрат, трикутник, лінію, крапку тощо. Малюнок і текст є базовими компонентами конспекту, якими володіють усі дорослі люди. Кожна людина є неповторна особистість, тому створені скетчнотатки у кожного свої власні, індивідуальні й унікальні. Навіть одну і ту ж інформацію кожна людина подає по-своєму: вибір кольорової гами, розмір та вид шрифту, особливий малюнок, розташування. Отже, *скетчнотатки – це спосіб мислити на папері, використовуючи зображення та слова.*

Одночасно формуються навички: малювання (прості малюнки), редагування (зрозумілий та доступний конспект), групування (блоки інформації), активізація мозку (слухати, аналізувати, відтворювати). Не забувати давати перепочинок, щоб переключати на хвилинку увагу, робити, по можливості, зарядку. Розвивати навички – створення замальовок фільмів, пісень, віршів, телепередач, телефонних розмов тощо.

Малюнок і текст – це необхідна комбінація. Більшість людей, коли знайомляться із технологією скетчноутингу, розуміють, що, насправді, її вони використовують уже доволі тривалий час. Це сприяє створенню конспектів, де важливі слова виділяють або підкреслюють різними кольорами, застосовують певні літери, умовні позначки,

додають малюнки, логотипи тощо. У творчому застосуванні різну інформацію кожна людина подає по-своєму: вибір кольорової гами, розмір та вид шрифту, особливий малюнок, розташування.

Як же створюються скетчнотатки? Щоб розпочати роботу над створенням авторського конспекту, необхідно мати хоча б один аркуш паперу й олівець. Можна розпочинати творити... *Малювати*. Користуватися простими малюнками, які за бажанням можна доповнити чи змінити. *Редагувати*. Креативно підходити до змісту прочитаного, прочитаного або побаченого, робити конспект зрозумілим та доступним. *Групувати*. Створювати блоки інформації. Активізувати мозок. Слухати, аналізувати, відтворювати. Перепочивати. Переключати на хвилинку увагу, робити, по можливості, зарядку. *Розвивати навички*. *Замальовувати* фільми, пісні, вірші, телепередачі, телефонні розмови тощо.

Чи варто застосовувати скетчнотування на уроках? Переконані, що так. Ідеальною передумовою створення скетчнотатків – це реальний час, під час уроку. Це креативний конспект, який можна використовувати на різних етапах уроків (наприклад, при вивченні нового матеріалу, виділенні ключових моментів теми й встановленні логічних взаємозв'язків, на практичних заняттях під час систематизації, узагальнення знань з теми, в самостійній роботі для створення опорного конспекту тощо).

Сьогодні диктує свої умови навчання: синхронне й асинхронне, в онлайн чи офлайн-режимах. Завдання сучасного педагога-предметника навчити створювати креативний конспект не лише здобувачів освіти й батьків, інших учасників освітнього процесу, організовуючи спільну діяльність і формування компетентності партнерської

взаємодії з метою досягнення найкращих результатів. Є природним застосування на уроках різних засобів наочності: плакатів, схем, таблиць, презентацій, відеороликів, інфографіки тощо. А ось графічні замальовки – візуалізація малюнками – це цікава й корисна форма роботи. Різноманітність складників цього методу застосовується на тренінгах, нарадах, семінарах, форумах, презентаціях.

Технологія скетчноутингу дозволяє ефективно застосовувати інші технології, які передбачають партнерську взаємодію учасників освітнього процесу. Під час створення скетчнотатків можна використовувати різні форми роботи, зокрема групову, яка є доволі ефективною: по-перше, наявний дух змагання і бажання виконати роботу краще за інші групи, по-друге, набір ідей багатший та ширший, по-третє, нестандартний власний результат діяльності, по-четверте, у процесі, здавалося, гри відбувається засвоєння та певне узагальнення матеріалу.

Як створюються скетчнотатки? Спочатку учні намагаються створювати свої візуалізації колективно і на доволі великій площині – на дошці. Вони вчаться розподіляти інформацію: важливу – виносити в центр або в заголовок, а іншу – логічно розміщати на всій дошці. Потім створення скетчноутингу переміщується у зошит. Назву якому учні добирали самі (конспекти, малюнки, схеми, ідеї...).

Починати індивідуальні перші спроби над створенням *скетчнотатків* бажано олівцем для того, щоб була можливість вносити зміни та доповнення. Тож учні роблять свої перші нотатки простим олівцем. Це нескладні замальовки та схеми, але які вже несуть змістовне навантаження. У спеціальних зошитах поступово нотатки робляться різнокольоровими ручками, олівцями, маркерами.

Одним із простих і найперших способів роботи є такий: учні записують характеристику образу героя, попередньо залишивши місце на аркуші, де їм потім пропонується намалювати його. Поступово аркуш паперу наповнюється візуальною та текстовою інформацією. Така робота дає можливість розширювати набір інструментів візуального мислення учнів. Прототипом скетчнотатків є читацький щоденник, але більш адаптований та осучаснений. Скетчі доцільно використовувати також під час вивчення різних предметів.

Чому все-таки скетчнотатки, а не традиційний конспект? Тому що *скетчнотування дозволяє запам'ятати найважливіше і якомога більше деталей*. Відбувається подвійне сприйняття: і зорове (візуальне), і словесне (вербальне). Таким чином мозок створює «асоціативну бібліотеку слів і зображень з мисленнєвими перехресними посиленнями між ними» (Роде, 2016).

Окрім того, для конспектування *об'ємної інформації інколи витрачається більше часу, ніж на замальовку*. Одну інформацію за допомогою малюнка можна передати змістовніше, повніше, а іншу, використовуючи більше словесних пояснень ніж малюнків. Тобто певний блок інформації легко адаптується до форми нотування (більше малюнків чи слів). Особливу роль має просторове бачення, яке допомагає згадати певні думки, почуття, образи. Скетчнотатки *допомагають учням зосереджуватися, концентрувати свою увагу на виконанні завдання, виробляють уміння не відволікатися на сторонні звуки та вправи*.

Насамкінець виділяємо основні моделі скетчноутингу: *лінійні* (розташування інформації як у зошиті – в рядок); *вертикальні* (запис здійснюють зверху вниз, нагадує інфографіку); *променеподібні* (у центрі головне, а від нього променями деталізація інформації); *модульні* (інформація структурується на окремі модулі в яких фіксують головні ідеї); *траєкторіальні* (за структурою подібні до літер Z, С або W); *хмарочоси або стобчикові* (схожі на модульні, але використовуються для збереження місця, а не для структуризації ідей); *n-кортн* (інформація подається хаотично, як правило у різний час її отримання) (Карпушкіна, 2019).

Технологія скетчноутингу є справжньою знахідкою у організації партнерської взаємодії та розвитку її компетенції у залученні батьків та інших членів родин до активної участі в освітньому процесі.

Яка роль передбачено для батьків й інших членів родини? Важливою ланкою у організації партнерської взаємодії є співпраця у «трикутнику партнерства»: вчителі-батьки-діти. Важко переоцінити роль батьків, які відповідають за здобуття освіти. Як зацікавити й долучити до спільної роботи батьків та інших членів родини?

В умовах дистанційного навчання під час пандемії та в умовах війни з російським агресором більшість батьків змушені брати на себе ролі вчителів різних предметів. З огляду на це набуває актуальності скетчноутинг, за допомогою якого здобувачі освіти створюють не докладні конспекти, а прості та доступні схеми з незначними поясненнями, що дає змогу швидко пригадати все, про що створені скетчнотатки.

Тут провідна роль належить педагогу-предметнику. Необхідно продумати такі завдання, що їх зацікавлять та змусять працювати разом із здобувачами освіти. Необхідно враховувати, вікові особливості здобувачів освіти. Для дітей молодшого віку авторитетом є батьки, бо вони завжди поруч, проявляють свою турботу, надають допомогу, захищають. У дітей середнього і старшого шкільного віку авторитет батьків зменшується, діти отримують більше свободи, самостійності. Авторитетом для дітей в більшій мірі стає вчитель, який навчає, виховує, приділяє увагу, дає поради, проводить з ними багато часу. І ось саме у цей період необхідно дотримуватися балансу відповідності ролі батьків та вчителя.

Коли це можливе практичне застосування скетчнотатків? Загальновідомо, що будь-який вид діяльності, якщо він не має практичного втілення та застосування, зійде нанівець. Здобувачі освіти, маючи певні навички у створенні скетчнотатків, оволодіваючи компетентністю партнерської взаємодії, обережно і поступово залучають до роботи батьків, інших членів родини та друзів-ровесників.

Наведемо кілька можливих варіантів створення скетчів у родинному колі й з друзями, наприклад:

- учням пропонуються рецепти страв української кухні, які треба зобразити скетчами: інгредієнти та процеси приготування намалювати. Батьки та друзі повинні впізнати страву. Наступний крок: удома батьки разом із дітьми створюють скетчнотатки їхньої улюбленої страви, а також створюють скетчрецепт страви за телепередачою (рекомендовано як один із початкових способів скетчноутингу). Отже, народжується сімейна книга рецептів, яку за бажанням можна продовжувати, бо вона є досить зручною у використанні;

- для спільної колективної роботи використовуємо завдання для створення скетчів сценаріїв сімейного чи шкільного свята, виховного заходу тощо. Для цього потрібно розподілити обов'язки всім членам родини, однокласникам, друзям, іншим членам команди (хто за що відповідає), як прикрасити помешкання, які зробити покупки, навіть що одягти і так далі, відобразивши всі етапи дійства у скетчах;

- як різновид роботи можна запропонувати створити календар на наступний місяць, з урахуванням всіх особливих для родини днів;

- з допомогою батьків створити доступну інструкцію користування комп'ютером, електронною поштою для бабусі й дідуся;

- бажано з татом, дідусям чи старшим братом занотувати скетчами основні правила дорожнього руху;

- намалювати сімейну ідею проведення наступного вихідного дня, список покупок; на перспективу спланувати відпочинок на морі чи подорож.

- розробити проєкт перестановки меблів у квартирі чи покупку нових меблів.

Для тих, хто любить вести щоденники, але не завжди на це вистачає часу, скетч може бути альтернативним способом передачі власних думок.

Батьки, долучившись до виконання хоча б одного завдання, проявили небайдужість, а й самі для себе навчилися чогось нового та корисного, що може їм знадобитися у повсякденному житті. Така спільна діяльність і партнерська взаємодія зміцнюють родинні стосунки, сприяють згуртованості, взаєморозумінню, формують цінності тощо.

З точки зору таймменеджменту, вміння ефективно керувати та контролювати свій власний час є сьогодні надзвичайно актуальним. Особисто створений набір іконок-скетчів можна використовувати при плануванні своєї роботи, дозвілля (наприклад, важливі справи, перерва, зустрічі, телефонні дзвінки, додаткові заняття, конспектування лекцій, конференцій, мозкових штурмів тощо).

Висновки дослідження та перспективи подальших розвідок. Осмислення наукової теорії дає змогу визначити, що пошук інноваційних технологій навчання стає найактуальнішим питанням. Візуалізація понять, особливо в епоху цифрових технологій, стає нагальною потребою, а, отже, візуальна технологія скетчноутингу як нестандартний і ефективний інноваційний підхід набуває в освітньому процесі все більшої популярності поліпшує ефективність та якість освіти в Україні.

Упровадження інноваційної технології скетчноутингу в освітньому процесі у партнерській взаємодії учасників освітнього процесу, формування компетентності партнерської взаємодії учасників освітнього процесу, перетворюють його на цікавий, пізнавальний, активний, динамічний діалог, що сприятиме підвищенню рівня навчальних досягнень здобувачів освіти, їхньому всебічному розвитку тощо.

Урахування визначених умов і методики використання технології скетчноутингу дає можливість учням краще осмислювати складний і об'ємний навчальний матеріал, сформувати необхідні компетентності та наскрізні навички, запам'ятовувати ключову інформацію, яка може бути використана у майбутньому, сформувати засади ефективної партнерської взаємодії всіх учасників освітнього процесу.

Перспективи подальших досліджень полягають у організації партнерської взаємодії закладів освіти з родинами учнів з метою адаптації наявних у практиці моделей співпраці та соціального партнерства усіх учасників освітнього процесу та розробки нових механізмів і технологій партнерської взаємодії в упровадженні інноваційних технологій навчання, зокрема таких, як скетчноутинг.

Використані джерела

- Андрощук, І. В., Андрощук, І. П. (2019) Скрайбінг-презентація як засіб підвищення ефективності освітнього процесу в закладах загальної середньої освіти. *Інформаційні технології і засоби навчання*. Том 72. № 4. С. 67–80. <https://journal.iitta.gov.ua/index.php/itlt/article/view/2602>.
- Білоусова, Л. І., Житеньова Н. В. (2016). Візуалізація навчального матеріалу з використанням технології скрайбінг у професійній діяльності вчителя. *Фізико-математична освіта: науковий журнал*. 1(7). С. 39–47.
- Бондар, Л. (2008) Система інтенсивного навчання педагога-новатора. *Історико-педагогічний альманах*. 2. С. 51–59. http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ipa_2008_2_11
- Джевага, Г. (2020) Використання технології sketchnoting у навчальному процесі. *Актуальні проблеми сучасного дизайну: збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції* (23 квітня 2020 р., м. Київ): В 2-х т. Т. 2. Київ: КНУТД. С. 286–289.
- Закон України «Про освіту» (2019). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>:
- Карпушкіна Н. Скетчноутинг: візуалізація ідей. 28.01.2019. Інформаційно-технологічний супровід сучасного уроку. https://280102022019.blogspot.com/2019/01/blog-post_28.html
- Коханова, О. П. Партнерство як засіб соціалізації особистості. https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/2004/1/O_Kokhanova_PPPT_2_IPSP.pdf
- Мягкова, О. (2020). Використання технологій скрайбінгу і скетчноутингу в освітньому процесі. *Неперервна професійна освіта: теорія і практика*. «Педагогічні науки». 4 (65). С. 90–95.
- Онаць О. М. (2021) Підготовка учасників освітнього процесу до реалізації ідей партнерської взаємодії. *Світ дидактики: дидактика в сучасному світі: зб. матеріалів Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції*, 21–22 вересня 2021 р. Київ. С. 55 <https://undip.org.ua/library/svit-dydyaktyky-dydyaktyka-v-suchasnomu-sviti-zbirnyk-materialiv-mizhnarodnoi-naukovo-praktychnoi-internet-konferentsii/>
- Онаць, О. М., Калініна Г. М., Малюга М. М., Мелешко В. В., Попович Л. М., Топузов М. О., Чижевський Б. Г. (2021). Економічно-правові умови державно-партнерської взаємодії суб'єктів управління опорних закладів освіти: практичний посібник. Київ: КОНВІ ПРІНТ. <https://undip.org.ua/library/ekonomichno-pravovi-umovy-derzhavno-partnerskoi-vzaiemodii-sub-iektyv-upravlinnia-opornykh-zakladiv-osvity-praktychny-posybynyk> (
- Побірченко, Н. А. (2018). Освітньо-практичні перспективи розвитку партнерської діяльності школи і сім'ї. Партнерська взаємодія учня і вчителя в освітньому процесі. *Партнерська взаємодія школи та сім'ї як фактор оновлення сучасної освіти: науково-методичний збірник*. Запоріжжя: СТАТУС. С. 14–20. <http://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/710553>
- Роде, М. (2016). Скетчноутинг. Посібник із візуалізації ідей. Харків: Клуб сімейного дозвілля. <https://knygy.com.ua/index.php?productID=9786171215559>

- Самойленко, Г.Е. (2018). Партнерська взаємодія учня і вчителя в освітньому процесі. *Партнерська взаємодія школи та сім'ї як фактор оновлення сучасної освіти: науково-методичний збірник*. Запоріжжя: СТАТУС. С. 21–26. <http://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/710553>
- Сохань, Н. Ф. Скетчноутинг: креативний конспект. *Партнерська взаємодія школи і сім'ї як фактор оновлення сучасної освіти: науково-методичний збірник*. Запоріжжя: СТАТУС. С. 109–116. <http://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/710553>
- Топузов, О. М. (2021). Освітнє партнерство в системі загальної середньої освіти: теорія і методологія. Київ: Педагогічна думка. https://undip.org.ua/wp-content/uploads/2021/12/Topuzov_007_8.pdf
- Топузов, О., Калініна, Л., Лісова, Н., Калініна, Г., & Малуґа, М. (2021). Партнерські засади державно-громадського управління як предмет розгляду в підручнику для керівника освіти. *Проблеми сучасного підручника*, (27), 264–276. <https://doi.org/10.32405/2411-1309-2021-27-264-276>
- Фещук, І. «Скетчноутинг: фіксуємо ідеї швидко та яскраво». <http://weloveua.com/ua/sketchnouting-fiksiruemidei-bystro-i-yarko>

References

- Androshhuk, I. V., Androshhuk, I. P. (2019) Skrajbing-prezentaciya yak zasib pidvy`shhennya efekty`vnosti osvityn`ogo procesu v zakladax zagal`noyi seređn`oyi osvity`. Informacijni tehnologiyi i zasoby`navchannya. Tom 72. № 4. S. 67–80. <https://journal.iitta.gov.ua/index.php/itlt/article/view/2602>. (in Ukrainian).
- Bilousova, L. I., Zhy`tyen`ova N.V. (2016). Vizualizaciya navchal`nogo materialu z vy`kory`stannam tehnologiyi skrajbing u profesijnij diyal`nosti vchy`telya. *Fizy`ko-matematy`chna osvita: naukovy`j zhurnal*. 1(7). S. 39–47. (in Ukrainian).
- Bondar, L. (2008) Sy`stema intensy`vnogo navchannya pedagoga-novatora. *Istory`ko-pedagogichny`j al`manax*. 2. S. 51–59. http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ipa_2008_2_11 (in Ukrainian).
- Dzhevaga, G. (2020) Vy`kory`stannya tehnologiyi sketchnoting u navchal`nomu procesi. Aktual`ni problemy`suchasnogo dy`zajnu: zbirny`k materialiv Mizhnarodnoyi naukovy`prakty`chnoyi konferenciyi (23 kvitnya 2020 r., m. Ky`yiv): V 2-x t. T. 2. Ky`yiv: KNUVD. S. 286–289. (in Ukrainian).
- Zakon Ukrainy` «Pro osvitu» (2019). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (in Ukrainian).
- Karpushkina N. Sketchnotuy`ng: vizualizaciya idej. 28.01.2019. Informacijno-tehnologichny`j suprovod suchasnogo uroku. https://280102022019.blogspot.com/2019/01/blog-post_28.html (in Ukrainian).
- Koxanova, O. P. Partnerstvo yak zasib socializaciyi osoby`stosti. https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/2004/1/O_Kokhanova_PPTP_2_IPSP.pdf (in Ukrainian).
- Myagkova, O. (2020). Vy`kory`stannya tehnologij skrajbingu i sketchnotuy`ngu v osvityn`omu procesi. *Neperervna profesijna osvita: teoriya i prakty`ka*. «Pedagogichni nauky`». 4 (65). S. 90–95. (in Ukrainian).
- Onacz` O. M. (2021) Pidgotovka uchasny`kiv osvityn`ogo procesu do realizaciyi idej partners`koyi vzayemodiyi. *Svit dy`dakty`ky` : dy`dakty`ka v suchasnomu sviti: zb. materialiv Mizhnarodnoyi naukovy`prakty`chnoyi internet-konferenciyi*, 21–22 veresnya 2021 r. Ky`yiv. S. 55 <https://undip.org.ua/library/svit-dydaktyky-dydaktyka-v-suchasnomu-sviti-zbirnyk-materialiv-mizhnarodno-naukovy-praktychnoi-internet-konferentsii/> (in Ukrainian).
- Onacz` O. M., Kalinina G. M., Malyuga M. M., Meleshko V. V., Popovy`ch L. M., Topuzov M. O., Chy`zhevskiy` B. G. (2021). *Ekonomichno-pravovi umovy` derzhavno-partners`koyi vzayemodiyi*

- sub`yektiv upravlinnya oporny`x zakladiv osvity` : prakty`chny`j posibny`k. Ky`yiv: KONVI PRINT. <https://undip.org.ua/library/ekonomichno-pravovi-umovy-derzhavno-partnerskoi-vzaiemodii-sub-iekktiv-upravlinnia-opornykh-zakladiv-osvity-praktychny-posybynyk> (in Ukrainian).
- Pobirchenko, N. A. (2018). Osvitn`o-prakty`chni perspekty`vy` rozvy`tku partners`koyi diyal`nosti shkoly` i sim`yi. Partners`ka vzayemodiya uchnya i vchy`telya v osvitu`omu procesi. Partners`ka vzayemodiya shkoly` ta sim`yi yak faktor onovlennya suchasnoyi osvity` : naukovu-metody`chny`j zbirny`k. Zaporizhzhya: STATUS. S.14–20. <http://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/710553> (in Ukrainian).
- Rode, M. (2016). Sketchnouty`ng. Posibny`k iz vizualizaciyi idej. Xarkiv: Klub simejnogo dozvillya. <https://knygy.com.ua/index.php?productID=9786171215559> (in Ukrainian).
- Samojlenko, G. E. (2018). Partners`ka vzayemodiya uchnya i vchy`telya v osvitu`omu procesi. Partners`ka vzayemodiya shkoly` ta sim`yi yak faktor onovlennya suchasnoyi osvity` : naukovu-metody`chny`j zbirny`k. Zaporizhzhya: STATUS. S. 21–26. <http://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/710553> (in Ukrainian).
- Soxan`, N. F. Sketchnouty`ng: kreaty`vny`j konspekt. Partners`ka vzayemodiya shkoly` i sim`yi yak faktor onovlennya suchasnoyi osvity` : naukovu-metody`chny`j zbirny`k. Zaporizhzhya: STATUS. S.109–116. <http://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/710553> (in Ukrainian).
- Topuzov, O. M. (2021). Osvitnye partnerstvo v sy`stemi zagal`noyi seredn`oyi osvity` : teoriya i metodologiya. Ky`yiv: Pedagogichna dumka. https://undip.org.ua/wp-content/uploads/2021/12/Topuzov_007_8.pdf (in Ukrainian).
- Topuzov, O., Kalinina, L., Lisova, N., Kalinina, G., & Malyuga, M. (2021). Partners`ki zasady` derzhavno-gromads`kogo upravlinnya yak predmet rozglyadu v pidruchny`ku dlya kerivny`ka osvity`. Problemy` suchasnoho pidruchny`ka, (27), 264–276. <https://doi.org/10.32405/2411-1309-2021-27-264-276> (in Ukrainian).
- Feshhuk, I. «Sketchnouty`ng: fiksuyemo ideyi shvy`dko ta yaskravo». <http://weloveua.com/ua/sketchnouting-fiksiruemidei-bystro-i-yarko> (in Ukrainian).

Natalia Sohan, graduate student of the University of Educational Management of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine

A NON-STANDARD APPROACH TO THE ORGANIZATION OF PARTNERSHIP INTERACTION IN THE EDUCATIONAL PROCESS OF EDUCATIONAL INSTITUTIONS IN A GUIDE FOR EDUCATION MANAGER

The article raises the problem of using a non-standard approach to the organization of partnership interaction in the educational process of educational institutions using sketchnoting as an effective visual technology.

Scientific works on the outlined problem were analyzed: the issue of partnership, the essence of the concept of “partnership interaction”, a systematic analysis of the development of partnership relations between the student and the teacher and the organization of partnership interaction of participants in the educational process was carried out, the application of a non-standard approach to the use of innovative technologies in the educational process, in particular the innovative technology of sketchnoting, was investigated.

There were researched possible variants of this technology as an effective tool for partnership interaction of participants in the educational process, a productive methodical tool for the

intellectual development of education seekers, the formation of key competencies, end-to-end skills at various stages of the lesson have been studied.

It has been proven that the use of a non-standard approach to the organization of partnership interaction in the educational process and the introduction of sketchnoting as an effective visualization technology contributes to the formation of partnership interaction skills and the development of partnership competence, increases the motivation of education seekers, encourages the use of more effective strategies and promotes to the development of the most important skills, in particular, such as: critical, creative thinking, communication and interaction.

The methodology of use, advantages of sketchnotes, and features of the organization of partnership interaction during the educational process and in extracurricular time by creating a creative synopsis – sketchnoting, sketchnotes, with the possibility of involving not only participants in the educational process, but also all family members in joint work, are described. Recommendations are provided that implement the theoretical provisions for achieving the goals set in the process of implementing sketchnoting technology.

Keywords: visualization, sketchnoting, scribing, creative synopsis, sketchbooks, partnership competence, organization of partnership interaction, educational process.